Kasvu ja vaikuttaminen -osasto 17.1.2023

Eduskunnan talousvaliokunta

EJ 10/2022 vp - E 14/2020 vp

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto talouspolitiikan EU-koordinaation arviosta

SAK kiittää talousvaliokuntaa lausunto- ja kuulemispyynnöstä, joka käsittelee Suomen kantaa EU:n talouskoordinaation kehittämisessä ja uusien pelisääntöjen luomisessa. SAK:ssa tunnistetaan tarve EU-tasoisen talouskoordinaation ja taloudellisten pelisääntöjen kehittämiselle. Viime kädessä finanssipolitiikan sääntöjen vahvistaminen on niin EU:n, Suomen kuin palkansaajienkin etu. Sääntökehikon kehitystyössä Suomen aktiivisuus ja vaihtoehtojen avoin ja ennakkoluuloton läpikäynti on tärkeää.

Komission lähettämän tiedonannon keskiöön nousi erityisesti finanssipolitiikan kehikko, suunnitelma ja seuranta, sekä makrotaloudellisten epävakauksia tasaavat menettelyt. Viime kädessä unionin taloudellisten pelisääntöjen kehittämisessä on kuitenkin kyse kokonaisuudesta, joka on tarkoituksenmukainen, tehokas ja oikeudenmukainen.

Kansallista liikkumatilaa tulisi säilyttää kiristyvässä finanssipolitiikan kehikossa

Finanssipolitiikan kehikko rakentui tiedonannossa erityisesti jäsenmaiden sitovien keskipitkän aikavälin finanssipolitiikan rakenteellisiin suunnitelmiin. SAK katsoo, että uskottaviin suunnitelmiin sitoutuminen on kannatettavaa ja lähtökohtaisesti julkistalouden ankkureilla on hyvässä taloudenpidossa paikkansa. Lisäksi ehdotuksessa on säilytetty kansallista liikkumatilaa investointien ja rakenteellisten uudistusten toteuttamiseksi. SAK näkee erityisen tärkeänä, että erilaisille rakenteellisille uudistuksille ja investoinneille jätetään riittävää toteuttamisvaraa kansallisella tasolla.

Lisäksi SAK tuo esiin sen, että myöskään uudistusten ja investointien arvioinnin kriteerit ja aikataulu eivät saisi olla liian tiukkoja, sillä vaikuttavuusarviointeihin liittyy mittavaa epävarmuutta tai epätäsmällisyyttä. Esimerkiksi ilmasto- ja ympäristönäkökulmasta tehtävien investointien arvoa voi olla vaikea mitata tai arvioida Suomen kannan peräänkuuluttamalla tavalla. On myös tyypillistä, että lyhyen ja pitkän aikavälin vaikutukset eroavat toisistaan huomattavasti, jolloin pitkän aikavälin vaikutuksia ei pitäisi väheksyä. Lisäksi talouskehitys voi vaikuttaa talouspolitiikan ennakkoarviointiin harhaanjohtavasti. Esimerkiksi ennusteita parempi talouskehitys vahvistaa julkista taloutta, jolloin valitun talouspolitiikan linja voi olla ennakoitua kestävämpää.

Lisäksi komission tiedonannossa kuvataan, että yksittäiset jäsenmaat voivat poiketa talouspolitiikan suunnitelmistaan poikkeustilanteissa. SAK näkee poikkeuksien mahdollistamisen tärkeäksi, jotta esimerkiksi odottamattomiin sokkeihin voidaan reagoida myös tulevaisuudessa. Ylipäätään SAK kannattaa kansallisten omistajuuden huomioimista, kuten

myös Suomen kannassa todetaan: ”kansallisen omistajuuden näkökulmasta on tärkeää, että jäsenmailla olisi liikkumavaraa kansallisessa julkisen talouden sopeutusurien suunnittelussa”.

Yksi mittari on hyvä tavoite, johon liittyy kuitenkin ongelmansa

Tiedonannon mukaan finanssipolitiikan kehikko rakentuisi erityisesti yhden indikaattorin eli nettomenouran varaan. Lähtökohtaisesti sääntökehikon ja seurannan yksinkertaistaminen on SAK:n mielestä kannatettavaa. Ensisijaisesti yhden mittarin käyttö tukee tätä periaatetta, vaikka yksi mittari ei voikaan olla tyhjentävä. Tästä huolimatta SAK näkee nettomenouran käyttämisessä myös alla kuvattuja potentiaalisia ongelmia. Toisaalta, kuten Suomen kannassakin todetaan, indikaattori tulisi tuntea yksityiskohdiltaan paremmin, jotta sitä voisi arvioida tarkasti.

SAK yhtyy Suomen kannassa esitettyyn huoleen siitä, että seurattavan indikaattorin pitäisi sallia myös oikeinmitoitetun finanssipolitiikan harjoittaminen, mikä voi tarkoittaa myös menojen väliaikaista kasvattamista. Vaikka nettomenoura mahdollistaisi automaattisten vakauttajien käytön, lisäelvytys on syvemmissä kriiseissä tarpeen. Lisäksi maakohtaiset eriytetyt sopeutusurat voivat olla tarkoituksenmukaisia. Erityisesti tämä korostuu nyt koronakriisin jälkeen ja energiankriisin aikana, kun monissa jäsenmaissa velkasuhde on kasvanut EU:n poikkeussääntöjen puitteissa 60 % viitearvoa suuremmaksi.

Lopuksi SAK peräänkuuluttaa, että nettomenouran mittari ei (laskentatavasta riippuen) saisi rajata jäsenmaiden käytännön mahdollisuuksia määritellä julkisen sektorin kokoa. Jos esimerkiksi valittua palveluiden ja tulonsiirtojen tasoa on mahdollista ylläpitää uskottavalla vero-, kasvu- ja työllisyyspolitiikalla, ei nettomenoura saisi estää tällaista kansallista valintaa.

Valvonta ja sanktiot on tärkeä säilyttää

Suomen kannassa esitetyt näkökulmat sääntörikkomusten sanktiomenettelyistä ovat kannatettavia, mutta SAK kehottaa pohtimaan, onko komission esitys riittävä. Myös finanssipolitiikan tehostettu valvonta, eri tasojen päällekkäisyyksien karttaminen sekä rajattu valvontatehtävä ovat kannatettavia kantoja. SAK:n kuitenkin peräänkuuluttaa, että finanssivalvojien ammattitaidon olisi syytä olla käytettävissä myös ennakkovalvonnan ja lainsäädännön kehittämiseen, vaikka tällaisia tehtäviä ei kirjattaisikaan lakisääteisiksi.

Kasvu ja vaikuttaminen -osasto 17.1.2023

Makrotasapainojen käsittelyyn tarvitaan lisää fokusta

SAK tunnistaa hyvin makrotaloudellisten epätasapainojen uhan ja kannattaa näiden tasapainojen seurantaa ja tarvittavaa korjausta. Esimerkiksi finanssikriisin jälkeen monissa jäsenvaltioissa juuri yksityisen sektorin velkaantuminen, pankkijärjestelmän kestävyys ja työttömyys muodostuivat monille jäsenmaille julkistalouden ongelmiksi. Lisäksi eri jäsenmaiden kesken on 2000-luvun aikana ollut sitkeitä vaihtotaseiden epätasapainoja, jotka ovat heikentäneet Euroalueen kokonaisuutta.

Makrotaloudellisten epätasapainojen käsittelyä Suomen kanta ei kuitenkaan juuri käsitellyt, vaan kanta tarkentuu myöhemmin. Makrotason näkökulmaa olisi kuitenkin hyvä linjata samaa aikaa muiden finanssipolitiikan sääntöjen kanssa, koska velkaantumisen ja finanssipolitiikan ongelmat juontavat usein makrotason ongelmista. Esimerkiksi yksityisen sektorin velkaantuneisuus voi kriiseissä ajautua julkisen sektorin kontolle, joten finanssipolitiikan sääntökehikko olisi tärkeä kytkeä osaksi laajempaa makrotalouden valvontaa.

Sääntöuudistuksen tulee tasapainottaa vaikeasti yhteensovitettavia tavoitteita

Uusien taloudellisten pelisääntöjen käyttöönotossa tärkeintä on se, että kokonaisuus muodostaa järkevän, tarkoituksenmukaisen, reilun ja uskottavan kokonaisuuden. Nyt viimeaikaisten taloudellistenkin kriisien jälkeen korostuu se, onko esimerkiksi enintään 60 %:n velkasuhteen vaatimus mielekäs tavoite? Vaikka jonkinlaisia ankkureita velkasuhteen kasvulle on syytä asettaa, SAK:n näkökulmasta 60 %:n viitearvo näyttää epärealistiselta tavoitteelta. Toinen olennainen kysymys on se, miten nopeasti velkasuhteiden kasvua on syytä sopeuttaa? Nousevien korkojen oloissa ripeän sopeutustahdin tavoittelu voi olla vaikeaa, kun julkisista menoista yhä suurempi osuus kuluu korkojen maksamiseen.

Yllä kuvatuissa olosuhteissa on realismia, että finanssipolitiikan säännöt eivät yksinään pysty estämään liiallista velkaantumista tai makrotaloudellisia epätasapainoja. Ennen kaikkea kehitys riippuu siitä, miten kukin maa poliittisesti sitoutuu finanssipolitiikan sääntöjen noudattamiseen. Näistä realiteeteista huolimatta sääntöjen kehittämisessä SAK kehottaa pitämään silmällä neljää eri näkökulmaa:

- Sääntökehikon tulisi pyrkiä hillitsemään velkaantumista
- Elvyttävän finanssipolitiikan käyttöä ei kuitenkaan saisi rajata liikaa
- Myös investoinneille ja rakenneuudistuksille pitää jättää liikkumatilaa
- Makrotalouden epätasapainojen seuranta ja oikaiseminen on tärkeä huomioida finanssipolitiikan sääntökehikon uudistamisessa

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry